

Působení médií na chování účastníků silničního provozu

Publikováno: 7. 3. 2007

Analýza vybraných příspěvků z hlediska možného vlivu na bezpečnost silničního provozu

Podle zahraničních průzkumů lze prostřednictvím působení médií na chování účastníků silničního provozu (případně s využitím kampaní) snížit nehodovost minimálně o 2 - 3%. Neměli jsme zatím možnost změřit, jakým směrem a jak moc působí na nehodovost naše média; v této fázi projektu jsme tedy provedli alespoň orientační šetření, které mělo ukázat, do jaké míry podstatná složka českých massmédií, tedy tisk, využívá svých možností vychovávat veřejnost k bezpečnějšímu dopravnímu chování a naopak do jaké míry působí z hlediska bezpečnosti kontraproduktivně. Na základě analýzy vybraných příspěvků byly určeny nedostatky, které brání tisku dokonale plnit úkol dopravně bezpečnostní osvěty.

Metodologie

Z množství sebraných výstřižků (z regionálních i celostátních tiskovin) byl vybrán vzorek příspěvků typu B, tedy obsáhlejší příspěvky, ve kterých měl autor prostor k vyjádření svého postoje a možnost formulovat zprávu tak, aby nějakým způsobem ovlivnila postoj čtenáře.

Byly odstraněny ty příspěvky, které se netýkají bezprostředně bezpečnosti silničního provozu (o pojištění, léčbě obětí nehod atd.) a zbylé výstřižky byly rozděleny do dvou skupin:

- články týkající se přímo chování účastníků silničního provozu (nehody, rychlost, alkohol, způsob jízdy, chování na přechodech pro chodce, děti v silničním provozu, používání bezpečnostních pásů a dětských zadržných systémů...). Příspěvky v této skupině mohou přímo ovlivnit chování čtenáře v provozu.
- články týkající se bezpečnosti obecněji (informace o změnách v zákonech, články o dopravním prostředí, technických novinkách...). Tyto příspěvky neovlivní chování čtenáře bezprostředně, ale mohou utvářet jeho postoj tak, aby lépe chápal a přijímal určitá bezpečnostní opatření a naopak se dokázal lépe bránit např. chybným rozhodnutím ve svém okolí.

Tyto příspěvky pak byly zařazovány podle vymezených kritérií zjednodušeně do tří kategorií z hlediska možného působení na čtenáře:

- pozitivní
- neutrální
- negativní

Stanovení konkrétních kritérií pro hodnocení bylo poměrně obtížné kvůli značné různorodosti témat. Hodnocena byla znalost problematiky, to zda autor dostatečně rozlišuje (a označuje) bezpečné a nebezpečné chování, zda využívá možnosti působit na čtenáře (a jak).

Výsledky

Ze článků, týkajících se přímo chování účastníků silničního provozu, bylo 39,3% neutrálních - autor se vzdal jakékoliv snahy využít popisované události k ovlivnění postoje čtenáře a poskytl pouze informaci. Do kategorie „pozitivní“ bylo zařazeno 37,7% hodnocených článků, zbylých 23% mohlo ovlivnit postoj čtenáře nežádoucím směrem a bylo zařazeno do kategorie „negativní“.

U článků, týkajících se bezpečnosti obecně, je poněkud obtížnější působit na běžného čtenáře a do kategorie „neutrální“ bylo zařazeno 58,3% hodnocených příspěvků. Do kategorie „pozitivní“ bylo zařazeno 23% článků a mezi „negativní“ 18,7%.

Nedostatky, které způsobily, že určitý příspěvek působil v lepším případě neutrálně a v horším dokonce negativně, byly v obou skupinách přibližně stejné.

Za nebezpečnou se dá označit **snaha učinit článek zajímavějším** tak, že autor zdůrazní nějakou irelevantní skutečnost. Jako příklad může posloužit zpráva o zavedení povinnosti nosit přilbu pro uživatele jednostopých vozidel v Itálii. Toto opatření velmi podstatně snížilo počet smrtelných úrazů, ve stejném období byl však také zaznamenán růst počtu nehod těchto vozidel (což s uvedeným opatřením nemusí vůbec souviset). Každý autor si s touto zprávou poradil jinak. Někteří pisatelé informovali především o pozitivním dopadu tohoto opatření a zvýšený počet nehod zaznamenali jen okrajově, množství článků se však pyšnilo titulkem typu „Povinné používání přilby zvýšilo počet nehod!“ Taková zpráva ovšem čtenáře k bezpečnému chování příliš nepovzbudí.

Téměř trestuhodné je také **zjednodušování skutečnosti a poskytování falešných „návodů“**, jak se snadno vyhnout nehodě. Nejvýraznějším příkladem byly články o kladném působení kofeinu na výkon řidiče. S tímto tématem se nedokázal uspokojivě vypořádat žádný z pisatelů a veškeré příspěvky vyzněly jako: „nemusíte se před jízdou pořádně vyspat, spolehněte se, že dva šálky kávy bezpečně zabrání nehodě“.

Při hodnocení článků jsme se také často setkali s tím, že autor **bez dalšího komentáře** popsal určité nebezpečné chování nebo událost a ponechal na čtenáři, aby z přečteného pro sebe vyvodil nějaké důsledky, případně aby si sám vybral, zda má jít o odstrašující příklad nebo příklad hodný následování. Jedná se například o zprávy o nehodách dětí – jen málokterý autor využil příležitosti, aby ve článku poukázal na určité rysy dětského chování v provozu a poskytl čtenáři návod a povzbuzení k působení na jeho děti. Přímo negativně pak může pisatel ovlivnit určitý typ čtenáře, ponechá-li bez poznámek výroky některých VIP o radostech agresivního a bezohledného chování v provozu – o tom, že značná část českých VIP nijak netrpí pocitem zodpovědnosti za stav společnosti, zde není třeba se zmiňovat, ale povinností novináře by mělo být uvést jejich slova vhodným komentářem na pravou míru. Autoři také málo využívají svých výchovných možností při popisu nehodových událostí – málokdy se například při výčtu zranění setkáme se zmínkou, zda byly použity bezpečnostní pásy.

Zejména u článků týkajících se bezpečnosti v obecnější rovině se občas projevila **nedostatečná znalost problematiky**. Opatření, která účastníky silničního provozu neomezí a mají kladný vliv na bezpečnost (např. inženýrské úpravy komunikací, bodový systém atd.), jsou vysvětlena chybně, zkresleně nebo vůbec ne a špatně informovaní čtenáři je pak mohou vnímat jako ohrožení svého pohodlí, bezpečnosti či osobní svobody a odmítat je.

S tím souvisí další problém – autor z neznalosti nebo snahy působit neotřele **špatně zhodnotí priority** a zpochybní opatření, které může zachraňovat lidské životy, pod záminkou, že bude mít špatný vliv na něco jiného (často ekonomiku, nejoblíbenější je již zmiňovaná osobní svoboda jedince).

Naštěstí spíše ojediněle se také v českém tisku vyskytuje přímá **podpora nebezpečného chování** a vyjádření sympatií vůči těm, kdo porušují zákony (agresivní a bezohlední řidiči se pak jeví jako milí rošťáci a „správní chlapi“, nikoliv jako jedinci nebezpeční svému okolí). Jako mírnější příklad poslouží titulek: „Británie zavádí digitální kamery k měření rychlosti aut – pro řidiče krajně nepříjemné / Nezbývá než věřit, že Ministerstvo vnitra ČR nedostane od Ministerstva financí ČR dostatek peněz a policie nebude mít toto zařízení v dohledné době k dispozici.“ (Hradecké noviny, 4.8.2000)

Naopak často se v tisku objevují zprávy, které agresivní chování sice odsuzují, ale většinou se jedná o **obecné moralizování** nad zkažeností řidičské populace bez vysvětlení příčin nebo možných řešení a chybí cokoli, co by čtenáře pozitivně motivovalo k lepšímu chování.

Celkově ovšem nad negativními převládají příspěvky se snahou o pozitivní působení na čtenáře. Řada článků pojednávala o problematice zasvěceným způsobem, pisatelé se snažili poukázat na nebezpečnost určitého typu chování, některá opatření byla podporována zcela jednoznačně (např. používání dětských zádržných systémů), autoři poskytovali i doporučení pro bezpečnou jízdu, jak se chovat při dlouhých cestách, při případné nehodě.

Největší chybou českého tisku je právě to, že svých možností vychovávat veřejnost nevyužívá v plné míře.